

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
Универзитет у Београду
Факултет политичких наука

НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ

На седници Наставно-научног већа одржаној 27. фебруара 2018. године именована је комисија за преглед и оцену докторске дисертације Марка Милошевића, под насловом **„Приватизација безбедности у постконфликтним државама: Случај Србије и Хрватске у периоду 2000 - 2016. године“**, у саставу: проф. др Драган Р. Симић, редовни професор Универзитета у Београду - Факултета политичких наука, проф. др Синиша Таталовић, редовни професор Свеучилишта у Загребу - Факултета политичких знаности и др Немања Џуверовић (ментор), ванредни професор Универзитета у Београду - Факултета политичких наука. Након прегледа рада, Комисија подноси Већу следећи извештај.

РЕФЕРАТ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Кандидат Марко Милошевић (1977) дипломирао је на Универзитету у Београду - Филозофском факултету (катедра за социологију) 2004. године са просечном оценом 8,48. Последипломске студије на Универзитету у Београду - Филозофском факултету (катедра за социологију) завршио је 2009. године са просечном оценом 10,0 одбранивши рад под називом „Карактеристике локалних оружаних сукоба у ери глобализације“. Докторске академске студије на Универзитету у Београду - Факултету политичких наука је уписао 2010. године, док је испите положио са просечном оценом 9,0. Од 2006. до 2015. године радио је у Београдском центру за безбедносну политику, а од 2015. године је запослен код Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података.

Докторска дисертација **„Приватизација безбедности у постконфликтним државама: Случај Србије и Хрватске у периоду 2000 - 2016. године“**, кандидата Марка Милошевића садржи све елементе неопходне за оцену њене подобности за јавну одбрану. Дисертација има укупно 365 страна компјутерски сложеног текста са

проредом 1,5. Поред увода, закључка, обимног списка литературе са 639 библиографских јединица (245 научних публикација, 74 закона и правних регулатива, 197 медијских извора, 76 интернет презентација, 18 база података и 29 осталих извора са интернета) грађа је распоређена у седам делова са више поглавља.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања је мапирање чиниоца, процеса и актера који су утицали на обликовање процеса приватизације безбедности у друштвима Србије и Хрватске. У складу с тим, представља се шири контекст либералне изградње мира који је, у случају Србије и Хрватске, утицао на стварање предуслова за развој приватног сектора безбедности, инсистирајући на повлачењу државе из бројних сфера друштвеног живота, укључујући и сектора безбедности као и на свеопшту маркетингизацију услуга што обухвата и услуге пружања безбедности што је некада било у искључивој надлежности државе.

Полазећи од основног предмета истраживања рад настоји да објасни које су то околности утицале на исходе ових политика у две земље тј. због чега је у сличним условима Хрватска формулисала, а Србија још увек није формулисала политику према приватном сектору безбедности. Поред тога, рад тежи да пружи одговор на то какве су последице (не)регулисаности сектора приватне безбедности по безбедност државе и друштва: да ли је држава, и на који начин, поверила приватно безбедносним компанијама заштиту критичне инфраструктуре, како је регулисан и примењен систем јавно-приватног партнерства у безбедности и има ли уштеде у оваквим аранжманима,

Формулисање предмета на овај начин омогућило је кандидату Марку Милошевићу да допринесе критичком увиду у проблеме са којима се суочавају Србија и Хрватска када је у питању регулисање деловања приватно безбедносних компанија у пост-конфликтном, али и транзиционом периоду.

3. Основне хипотезе од којих се пошло у истраживању

Основна хипотеза рада гласи да је процес либералне изградње мира на западном Балкану, у друштвима Србије и Хрватске, дефинисао контекст у коме се одвија приватизација безбедности. На основу основне хипотезе, кандидат излаже **две посебне хипотезе** при чему прва наводи да се у слабиим државама, попут Србије и

Хрватске, приватни сектор безбедности развија „одоздо нагоре“ уз минималну усмеравајућу улогу државе, док друга наводи да реформа економског система представља општи оквир који одређује могућности и границе приватизације сектора безбедности при чему су закони о приватизацији у Србији и Хрватској одредили системске услове за појаву приватних безбедносних компанија на тржишту.

Појединачне хипотезе се односе на студије случаја. Прва посебна хипотеза наводи да у Србији није дошло до формулисања политике према приватно безбедносним компанијама због постојања стихијске приватизације и клијентелизма, док је у Хрватској дошло због опадања утицаја клијентелистичких односа кроз правовремено регулисање сектора и примену закона, као и због раније отпочете и окончане приватизације. Друга хипотеза истиче да је на интеграцију приватних безбедносних компанија у сектор безбедности Хрватске утицала и сарадња са америчком фирмом МПРИ која је обучавала хрватску војску, те су безбедносне структуре Хрватске препознале потенцијал приватног сектора безбедности, док трећа хипотеза наводи да смањење броја војника у послератном периоду У Хрватској није значајније утицало на развој сектора приватне безбедности. Наредна посебна хипотеза односи се на студију случаја Србије и наводи да у стању блокиране транзиције и међународне изолације, сектор приватне безбедности није имао подстицаја за развој што се мења са демократском транзицијом и отварањем тржишта. На крају, истиче се да се однос између политичког и економског сектора у Србији може описати веберовским појмом политичког капитализма где успешност не зависи од закона понуде и потражње, већ од повластица и привилегија које дели држава. У складу с тим, мањак правне регулативе погодује политичкој елити да утиче на доделу послова приватним фирмама за обезбеђење.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Поред увода и закључка, структура дисертације обухвата седам делова, која су логиком истраживања подељена у више поглавља.

У уводу се излаже шири контекст истраживања, с освртом на промену парадигме у спровођењу мисија изградње мира са завршетком Хладног рата. У наставку, у поглављу под називом „Историјски контекст развоја приватизације безбедности” излаже се периодизација преласка пружања услуга у сектору безбедности из државног у приватну сферу. У складу с тим, поглавље је подељено на три дела која

обухватају анализу приватизације безбедности до Вестфалског мира (историјски увод у анализу), у периоду до завршетка Хладног рата и у савременом периоду тј. од почетка '90-их година до данас. Наводи се да приватизација безбедности доживљава свој процват крајем '80-их година XX века, под утицајем неолибералне идеологије, када долази до приватизације безбедносних функција државе и појаве приватних безбедносних и војних компанија. Овај тренд зачет је првенствено у САД и Великој Британији и карактерише га маркетингизација јавне управе, а настављен у земљама Источне Европе, које су деведесетих почеле процес транзиције што је довело до развоја приватног сектора безбедности. У складу с тим, на тржишту се нашло око 7 милиона демобилисаних војника који су били принуђени да траже ново запослење чиме су се створили услови за развој приватног сектора безбедности.

Други део рада посвећен је дефинисању кључних појмова при чему централно место заузимају различите дефиниције појма приватне безбедности као и типологије које из овако одређених дефиниција произилазе. Посебно место у поглављу заузимају два приступа, 'одозго на доле' који је заступљен у развијеним либерално-демократским друштвима и 'одоздо на горе' који карактерише процес приватизације безбедности у слабим државама.

Трећи део под називом „Либерална изградња мира” представља централно поглавље имајући у виду да се излаже теоријски оквир истраживања. У овом делу кандидат полази од става да су по окончању Хладног рата настали бројни сукоби унутар држава који су исходили стварањем нових и слабљењем постојећих држава. Међународна заједница се, у настојању да обузда ове сукобе, определила за изградњу нових, односно јачању постојећих институција у овим друштвима. Управа оваква врста интервенционизма, по његовом уверењу, има свој теоријски израз у либералној изградњи мира чија је основна претпоставка да су либералне демократије несклоне вођењу ратова са другим либералним демократијама. С тога, концепт либералне изградње мира подразумева прекид непријатељстава и изградњу односа на бази либералне демократије и тржишне привреде. Основне компоненте овог приступа подразумевају промоцију демократије, владавине права, добре управе, људских права, економске реформе и приватизацију чија имплементација би, по заговорницима наведеног приступа, требало да доведе до демократизације постконфликтних друштава и постизања трајног мира. Осим престанка непријатељстава (тзв. негативни мир), либерални мир омогућује примену концепата који обезбеђују стабилност и демократичност попут слободних избора, владавине права, добре управе и заштите

људских права чиме би требало да се дође до позитивног мира као интеграције људског друштва.

Након излагања основних поставки теоријског оквира рад се усмерава на критику оваквих полазишта (и досадашње праксе) при чему се истиче да критике долазе из табора поборника решавања проблема и академских кругова. Првој групи припадају аутори који заговарају либералну изградњу мира и залажу се за измене и унапређење политика јер инстант решења копирања модела управљања у западним друштвима, попут отварања тржишта и убрзане демократизације, сматрају непримереним. С друге стране, академска критика није заснована на ефикасности примењених решења, већ на суштинским претпоставкама да демократизација и отварање тржишта доприносе пацификацији. При томе, критика са левог политичког дискурса иде корак даље тврдећи да се пројекат изградње мира базира на конфигурисању политичке економије унутар постконфликтног друштва занемарујући погубно и неконкурентно излагање таквих економија на глобалом светском тржишту.

Четврто поглавље под називом „Слабе државе и развој клијентелизма“ дефинише појмове слабих држава и концепт клијентелизма, широко схваћен као дистрибуцију користи појединцима или групама у замену за политичку подршку. У складу с тим клијентелизам у Хрватској карактерише се као „ортачки тип“ капитализма, са израженим везама привредника и политичара при чему се клијентелистички однос развија између приватно безбедносних компанија и делова политичке елите који спречавају и успоравају њихово законско регулисање рада зарад остварења материјалне добити. Слична ситуација је и у Србији где је очување ових повластица омогућено развојем неформалних институција, као облика клијентелизма, где се ојачавају формални институционални исходи: законом уређене јавне набавке услуга обезбеђења у Србији промовишу рад на црно, политичку протекцију и одсуство јавног интереса.

Пето поглавље „Контекст појаве приватне безбедности у Србији и Хрватској“ бави се природом транзиције до 2000. године у две наведене државе. На основу тога истиче се да су пре саме транзиције у Србији и Хрватској на власти били ауторитарни режими (1991-2000) и успорена или блокирана транзиција. С друге стране, од 2000. године долази до процеса демократизације у обе земље, где су на власт дошли демократски изабрани представници. У Хрватској је до 1996. године био на снази закон који уређује друштвену самозаштиту (још из СФРЈ), да би тада био усвојен први закон којим Хрватска регулише свој сектор приватне безбедности, док Србија то чини

тек 17 година касније, крајем 2013. године. У потоњем случају, држава је легализовала постојеће стање које је до тада обликовано условима на тржишту чиме се јасно указује да је снази већ споменути приступ 'одоздо на горе' који је карактеристичан за слабе земље и земље у транзицији и чије одреднице су стихијска приватизација без усмеравајуће улоге државе. Оваква врста приватизације економски погодује фирмама које ступају на тржиште, а ту тзв. безбедносну празнину неретко попуњавају и криминалне групе.

Следеће поглавље посвећено је анализи студија случаја, при чему се појава развоја политика приватизације безбедности посматра у два периода – током деведесетих година, у време рата и приватизације, како би се утврдило у којој мери је сукоб утицао на развој фирми за приватно обезбеђење, као и у периоду од 2000 до краја 2016. године. Већ је напоменуто да од 2000. године у обе земље долази до смене ауторитарних режима чиме се стварају неопходне претпоставке за демократском и цивилном контролом сектора безбедности, а тиме и контролом и надзором над елементима приватног сектора безбедности. Ипак, озбиљнији кораци у области надзора над сектором безбедности почињу тек 2003. године, у Србији разрачунавањем са организованим криминалом у полицијској акцији „Сабља“, док је у Хрватској те године усвојен други Закон о приватној заштити, замењујући закон из 1996. године. Година 2016. изабрана је као завршна година посмарања, јер је у Србији измењен Закон о приватном обезбеђењу чиме је предвиђен рок за лиценцирање фирми и запослених до краја 2016. године и тиме су створени су неопходни предуслови за формирање политике приватне безбедности.

Поглавље посвећено транзицији у Србији истиче да транзицију карактерише проблем сиромаштва, незапослености и недостатка директних страних инвестиција - што спречава Србију да пређе критичан праг економског развоја неопходан за консолидовање демократског система. Такође, препреку представља недовољно компетентна привредна елита, углавном формирана у специфичним условима ратног окружења, изолације и блокиране трансформације док у друштвеном подсистему препреку представља танак средњи слој (до 10%) и синдикати који не обављају улогу посредника између радника и политичке елите, а примарну одговорност за овакво стање сноси, по њему, политичка елита. Управо због тога, могуће је повезати интересне групе којима не погодује регулација приватно безбедносних компанија у Србији са политичким одлучиоцима који сnose одговорност за тренутно стање. Ове

интересне групе развиле су се у условима блокиране транзиције у Србији и свој пословни успех не дугују тржишту колико политичким привилегијама.

Када је у питању Хрватска анализа прати идентичну логику и временску анализу. Као и у случају Србије и овде видимо негативне одлике транзиционих процеса где је спроведена интезивна приватизација, која је под политичким утицајем креирала нову елиту, без значајног повећане ефикасности. Истиче се да је хрватска приватизација била диригована под вођством једне партије, а да су анти монополски прописи усвојени у каснијим фазама приватизације. Управо анализом оваквих корака извршено је откривање ко су покретачи, а ко кочничари реформи сектора безбедности.

Последње поглавље посвећено је упоредној анализи чиниоца приватизације безбедности у Србији и Хрватској као и последицама које овако спроведена приватизација током последњих петнаест година има по безбедност друштава и појединаца.

Најзад, у закључку рада, на основу спроведеног истраживања излажу се коначни налази који се тичу питања униформне изградње држава у пост-конфликтним друштвима, њених досадашњих успеха и неуспеха, транзиције која прати један овакав процес и феномена приватизације безбедности који постаје једна од кључних детерминанти успешности оваквих мисија.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Главни научни допринос дисертације огледа се у примени концепта либералне изградње мира на разумевање развоја приватизације безбедности у постконфликтним друштвима. Дисертација тежи да покаже на који начин институционална понашања рефлектују структурне услове који утичу на приватизацију безбедности у Србији и Хрватској уз детаљну анализу економских услова који утичу на приватизацију безбедности. Додатно, анализом политичких услова рад објашњава како у истоветним условима у две државе долази до различитих политичких исхода уз истицање важности регулације приватног сектора безбедности као и њених последица по безбедност грађана. Друштвени циљеви истраживања усмерени су на истицање важности правилног разумевања феномена приватизације безбедности, као и уочавање могућих позитивних и негативних аспеката приватизације безбедности у Србији и Хрватској.

Допринос дисертације се такође огледа у практичном смислу имајући у виду да је рад приватно безбедносних компанија у Србији тек недавно нормативно уређен

посебним законом, због чега налази рада могу пружити допринос бољем уређењу ове области, посебно када су у питању последице нерегулисаности приватног сектора безбедности на безбедност грађана.

6. Закључак

Комисија констатује да докторска дисертација Марка Милошевића испуњава се предвиђене формалне услове прописане процедуром. Имајући у виду све наведено, Комисија истовремено указује да истраживачки проблем који је кандидат обрадио показује, с једне стране, научну релевантост, а с друге, јасну усредсређеност на процесе и токове који имају опипљиве последице у пост-конфликтним окружењима. Општи циљ дисертације извире из потребе кандидата да укаже на проблеме које са собом носи искључива примена економске логике у областима попут сектора безбедности, као и на опасност по безбедност грађана услед нерегулисаности сектора приватно безбедносних компанија у Србији и Хрватској. У том смислу, докторска дисертација представља јасан допринос областима студија мира и међународне безбедности откривајући предности, али и недостатке либералне изградње мира и препуштања приватном сектору искључивих надлежности државе када су у питању политике безбедности.

Имајући у виду да је докторска дисертација **„Приватизација безбедности у постконфликтним државама: Случај Србије и Хрватске у периоду 2000 - 2016. године“**, кандидата Марка Милошевића детаљно и уверљиво образложена, с јасним ослоном на широку теоријску и емпиријску грађу, као и да сам предмет истраживања представља оригинално усмерење, Комисија сматра да је рад испунио све предуслове за јавну одбрану, и предлаже Наставно-научном већу Факултета политичких наука да **одобри јавну одбрану.**

Комисија

Проф. др Драган Р. Симић
Редовни професор
Универзитет у Београду - Факултет политичких наука

Проф. др Сениша Таталовић
Редовни професор
Свеучилиште у Загребу - Факултет политички знаности

Проф. др Немања Џуверовић
Универзитет у Београду - Факултет политичких наука
(ментор)

У Београду,
15. мај 2018.